

Van Al-Qaeda kunnen we toch niet winnen

Amerikanen scharden zich direct na 11 september pal achter Bush, God en vaderland. Maar tien jaar later is weinig over van het zelfvertrouwen van 'supermacht' Amerika. Wat rest is de angst voor een nieuwe aanslag.

Als het National September 11 Memorial & Museum in 2012 opengaat, worden daar ook voorwerpen tentoongesteld die op Ground Zero zijn teruggevonden. De pop was een mascotte van de organisatie Chances for Children die op de 101ste verdieping kantoor hield. De schoenen zijn van Brian Van Flandern die langs de beveiliging sloop om te helpen puinruimen. De helm en het schepje zijn van politiemann Kenny Winkler. De portemonnee is van Gennie Gambale die op de 103de werkte. De baret is van Liam Callahan van de Havenpolitie, die hulp kwam bieden bij het brandende gebouw, maar zelf omkwam. De met bloed bevelde schoenen zijn van Linda Lopez, die van de 97ste verdieping veilig beneden wist te komen en blootsvoets verder vluchtte. De helm was van brandweerman Kenny Prior die waarschijnlijk op de 20ste verdieping bluswerk verrichtte toen de noordelijke toren instortte. Foto's Reuters

Door GUUS VALK

Tien jaar geleden was Bill Roberts (54) reparateur van printers en faxen. Hij woonde met zijn vrouw en twee kinderen, voelde zich gezond. Toen hij op 11 september 2001 een grote vuurbal bij het Pentagon in Washington zag – hij was toevallig in de buurt voor een klus – wist hij zeker: we gaan allemaal naar de knoppen.

Bill Roberts lacht een bijna tandeloos gebit bloot. „Mijn voorspelling is aardig uitgekomen. Ik verloor mijn baan. Mijn vrouw is bij me weg.” Na een keeloperatie zit hij zwaar in de schulden. Hij weet zeker: 9/11 was het keerpunt in zijn leven en dat van de mensen om hem heen. „We zijn niet meer onszelf in Amerika. Er is geen trots meer, geen gevoel dat we alles aankunnen.”

Met de leden van zijn motorclub is Roberts, een magere man met een forse hangsnor, op zondagochtend neergestreken in Jimmy's Tavern, het plaatselijke café in het stadje Herndon, in het noorden van Virginia. De circa dertig leden herdenken de slachtoffers van de aanslagen van 11 september 2001 bij een barbecue. Daarna rijden ze in colonne tweehonderd kilometer naar het noorden, om een monument te bezoeken van in New York omgekomen brandweerlieden. Ze zamelen geld in voor de brandweer van New York. Terwijl hij een worst op de barbecue gooit zegt Roberts: „Dit is voor mij ook een afscheidsbijeenkomst. Ik weet dat het oude Amerika nooit meer terugkomt. Van Al-Qaeda of wie ook kunnen we niet winnen, er zal ooit een herhaling van 11 september komen.”

Herndon ligt in een industrieel gebied in het noorden van Virginia. Dichtbij ligt de grote luchthaven Dulles, waar veel inwoners een baan hebben. Herndon duikt op in de marge van de vele onderzoeksrapporten over de aanslagen. Vanuit het centrum voor luchtverkeersleiding, het Herndon Command Center, werd 's ochtends het vliegverkeer in de VS stilgelegd. Vier kapers sliepen in de nacht voorafgaand aan de aanslagen in een plaatselijk hotel. „Nawaf Alhazmi en drie andere, onbekende mannen, vertrokken om 6.22 uur uit de Marriott Residence Inn, 315 Elden Street”, aldus de *Hijackers Timeline*, samengesteld door de FBI. Het hotel belde een taxi voor de mannen, die uren later American Airlines vlucht 77 zouden kapen en het Pentagon in stuurden.

Herndon is in veel opzichten representatief voor de Amerikaanse middenklasse: grote deels blank, een tikje conservatief, modale inkomens. Niemand van de ruim 20.000 inwoners is door terreur omgekomen. Maar ook hier is, zoals overal, het Amerikaanse zelfbeeld na tien jaar nog altijd ernstig aangetast. De Verenigde Staten bleken kwetsbaar op eigen bodem. Driekwart van de Amerikanen zegt, volgens een peiling van onderzoeksbureau Pew Research Center, dat hun leven „in grote mate” is beïnvloed door 9/11; volgens 62 procent is de kans op een nieuw '11 september' minimaal even groot als in 2001, waarschijnlijk groter.

Amerikanen zijn zich rot geschrokken van de betrokkenheid van hun veiligheid, zegt Gary Weaver, hoogleraar internationale betrekkingen aan de American University in Washington. Weaver schreef in 2008 het boek *America's midlife crisis*, over het Amerikaanse zelfbeeld na 11 september. „We dachten dat de wereld van ons hield en dat we onze ideeën over de wereld konden verspreiden. Tijdens de dagen van de Koude Oorlog lag Amerika behaaglijk ingesloten tussen twee oceanen. Nu blijken we kwetsbaar op eigen bodem en gehaat door de wereld.”

Het gevolg is een diep gevoel van onzekerheid. „Amerikanen waren gewend te praten in termen als 'de nummer 1 van de wereld', 'de beste', 'de grootste natie'. Buiten de grenzen werden we heel anders gezien, daar hielden we nooit echt rekening mee.”

Angst is het dagelijks leven van de leden van de motorclub binnengeslopen. „Ik zou nu niet meer zomaar Disney World binnenstappen, ik kijk altijd om me heen”, zegt motorrijder Martin Forman, in het dagelijks leven kinderarts. „Ja, dat is angst.” Zijn zestienjarige dochter Kersey toonde zich laatst „een ware patriot”, zegt hij. Ze zag op het vliegveld een verlaten tas, en seinde de politie in. De tas werd meteen vernietigd. Er zat niets in. „Zo loop ik vanaf nu rond, speurend naar tassen of pakketjes”, zegt ze.

De periode vlak na de aanslagen kenmerkte zich door het zoeken naar nieuwe zekerheden. De verkoop van Amerikaanse vlaggen verdubbelde. De steun voor de president rees naar ongekende hoogtes. Amerikanen stonden pal achter Bush toen hij de oorlog verklaarde aan het terrorisme, het Talibanregime uit Afghanistan joeg en anderhalf jaar later Saddam Hussein uit Irak.

Het kerkbezoek nam in de maanden na 11 september in korte tijd sterk toe. Maar volgens een onderzoek van bureau Barna loopt het na deze opleving sterk terug. Circa 37 procent heeft het afgelopen half jaar geen kerk van binnen gezien, een Amerikaans record. Hoogleraar Weaver: „Religie verdwijnt uit het leven van Amerikanen. De overgrote meerderheid van de Amerikanen gelooft in God, maar religie speelt in de meeste levens een steeds kleinere rol.”

Op een paar honderd meter van de motorclub houdt de episcopale gemeente van de St. Timothykerk in Herndon haar eigen herdenking. Zo'n honderd aanwezigen zingen ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de aanslagen. Dominee Bradford Rundlett preekt over het noodlot, dat iedereen kan treffen als een dief in de nacht. „Rampen als 9/11 overkomen niet alleen de mensen die zondig hebben geleefd. Het kan ons allemaal overkomen.”

De kerk van dominee Rundlett trok in de herfst van 2001 opeens vijfhonderd bezoekers op zondag, zegt hij als hij na de dienst in zijn kantoor zit. „Maar zo snel als ze kwamen, zo snel zijn ze ook weer vertrokken. We zitten nu weer op het oude aantal kerkgangers.”

Daar rouwt de dominee niet om, integendeel. „Ik ergerde me toen al aan de onzalige alliantie tussen kerk en patriotisme. Het christendom is door de regering-Bush misbruikt als instrument in de strijd tegen terreur. We hebben ons laten kapen in onze naïviteit.”

De meeste Amerikanen kozen de eerste jaren na 11 september in meerderheid de kant van de regering-Bush en zijn oorlogen in Afghanistan en Irak. Het idee dat nationale veiligheid afdwingbaar was door in de rest van de wereld oorlog te voeren en democratie te brengen. Met gemak gaven ze burgerlijke vrijheden op, leverden ze hun privacy in en deden ze gedwee hun schoenen uit op het vliegveld.

Van geloof in de maakbaarheid van de wereld is weinig meer te merken. Volgens een peiling van onderzoeksbureau Pew denkt nog maar een kwart van de Amerikanen dat de oorlogen de kans op aanslagen hebben verminderd. Circa 37 procent – onder wie opvallend veel Republikeinen – denkt dat ze Amerika alleen maar kwetsbaarder hebben gemaakt.

De leden van Rundletts gemeente, en de leden van de motorclub, steunden de oorlogen aanvankelijk. Nu ziet bijna niemand er nog wat in. „Ik zeg dit als veteraan, met tientallen dienstjaren in de marine”, zegt motorrijder Bill Roberts. „Deze oorlogen gaan we niet winnen. Nooit. Al-Qaeda zit overal, iemand hier in het dorp kan er opeens lid van blijken te zijn. We geven miljarden uit in Afghanistan, aan corrupte regimes in het Midden-Oosten. Allemaal weggegooid geld, terwijl we hier een enorme staatsschuld hebben.”

Hoogleraar Weaver: „Het neoconservatisme van Republikeinse politici als Cheney en Rumsfeld ging ervan uit dat de VS de wereld nog steeds naar Amerikaans model konden inrichten. Dat is onjuist gebleken. De meeste mensen waren daarom de oorlog in Irak al snel zat. We kunnen die inspanning ook niet meer betalen. Bush voerde belastingverlagingen door en hij reserveerde extra geld voor Defensie. Sinds duidelijk is dat we in grote financiële problemen zitten, is de steun voor Amerika als mondiale politiemann verdwenen.”

Wat volgens Weaver tegen de verwachting in niet gebeurde, is dat zijn land zich van de wereld afkeerde. Amerikanen zijn meer gaan reizen, spreken meer vreemde talen. Arabisch is de populairste vreemde taal op universiteiten. „Meestal volgt op een grote binnenlandse crisis een tijd van isolationisme. Dat is nu niet gebeurd, waarschijnlijk doordat Amerikanen aanvoelen dat ze deel van de wereld zijn gaan uitmaken.”

De meer behoedzame buitenlandse politiek van Obama doet het volgens hem goed. „We vinden het nog steeds niet leuk om militairen naar Libië te sturen, maar we kunnen ons niet langer niets meer van de wereld aantrekken.”